

Преброяване на земеделските стопанства`2003: Североизточен район

Земеделските стопанства в района са с най-голяма средна използвана земеделска площ и се ръководят от най-млади управители

Североизточният район е един от 6-те района за планиране в България (ниво NUTS 2 на Европейската номенклатура на териториалните единици). Той включва 6 административни области: Варна, Добрич, Разград, Силистра, Търговище и Шумен. Площта на района представлява 18% от общата площ на България и в него живее 17% от населението на страната. Средната гъстота на населението в района е 66 ж./кв. км. при средна гъстота за страната 71 ж./кв. км. В обл. Добрич използваната земеделска площ (ИЗП) заема 71% от територията на областта, в обл. Разград - 52%, в обл. Силистра - 48%, в обл. Варна - 39%, в обл. Шумен - 38% и в обл. Търговище - 36%. Като цяло, 49 % от територията на района се използва за земеделско производство, а делът на неговата ИЗП в общата ИЗП на страната е 34%.

Преброяването на земеделските стопанства в България се проведе през втората половина на 2003 година. То позволи да се направи за първи път от много години насам пълен преглед на производствения потенциал на българското селско стопанство. Преброяването дава най-вече актуални данни на всички географски нива, които са безспорен инструмент за управление на регионалното развитие на страната.

Представените резултати в настоящата публикация за Североизточен район, както и сравненията им с резултатите на национално ниво, показват двете "лица" на българското земеделие. Едното е свързано с дребните стопанства на физическите лица, които обработват средно по 14 дка ИЗП, а стопаните им са сравнително възрастни - 66% от тях са над 55 години. Другото "лице" на земеделието ни е свързано с малко на брой големи стопанства с по над 100 дка ИЗП. Те представляват 1% от общия брой на стопанствата и обработват 83% от ИЗП на всички стопанства. Тези стопанства са и с много "по-младо" управление в сравнение с първите - 62% от управителите им са под 55 годишна възраст, разполагат с техника и използват платена работна ръка. Дейността им е насочена към отглеждане на основни земеделски култури и едро животновъдство и те произвеждат основната част от продукцията на пазара. По-големи земеделски структури са кооперациите и стопанствата на юридическите лица.

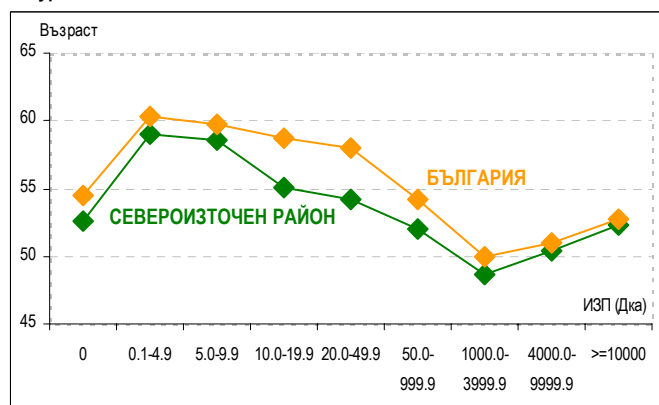
Фигура 1

В Североизточен район земеделските стопанства са най-едри и имат най-младото "управление": средната ИЗП в тези структури е 82 дка, докато средната за страната е 44 дка. Средната възраст на управителите в района е най-ниската - 57 г., докато средната за България е 60 г. Районът е най-големият производител на зърнени, маслодайни и фуражни култури в България, като делът на техните площи в общата им площ за страната е съответно 35%, 40% и 37%. В сравнение с останалите 5 района, делът на отглежданите свине, овце, пуйки, гъски и пчели заема най-голям дял в националното им производство. Районът се откроява и като най-големият производител на пшеница (31% от площите в страната), царевича за зърно (59%), слънчоглед (39%), рапица (41%), тикви за семки (95%), леща (67%), зрял фасул (42%), кайсии (83%) и малини (32%).

Средна възраст на управителите, според размера на ИЗП на стопанствата

Фигура 2

Средната ИЗП на стопанствата в Североизточен район е с 86% по-висока от средната за страната

Броят на земеделските стопанства в Североизточен район е 119 642, което представлява 18% от стопанствата в страната

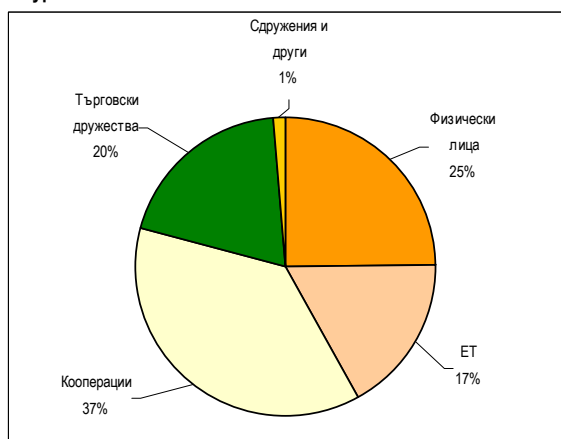
34% от ИЗП на България е съсредоточена в Североизточен район и по този показател той е на първо място в страната. Средната ИЗП на стопанство е 82 дка, докато в останалите 5 района тя е в границите между 13 и 61 дка. Със 162 дка средна ИЗП на стопанство, земеделските структури в област Добрич са безспорен лидер не само сред стопанствата от другите 5 области на района, но и сред 28-те административни области на страната.

1 307 са стопанствата, които не разполагат с ИЗП - 11 от тях отглеждат гъби, а останалите се занимават с животновъдство, като сред тях има и големи свиневадни и птицевъдни стопанства. В стопанствата без ИЗП се отглеждат $\frac{1}{4}$ от свинете на района и 34% от птиците. 12% от общия брой на стопанствата в страната без ИЗП са в Североизточен район.

Кооперациите имат водеща роля в сравнение със стопанствата от другите юридически статуту: 500 кооперации обработват 37% от ИЗП на района, а средната им ИЗП е 7 246 дка (при средна ИЗП на кооперациите общо за страната 5 927 дка). Стопанствата на физическите лица са 98% от стопанствата в района и обработват $\frac{1}{4}$ от неговата ИЗП, като средната им ИЗП е 21 дка.

ИЗП според юридическия статут на стопанствата в Североизточен район

Фигура 4

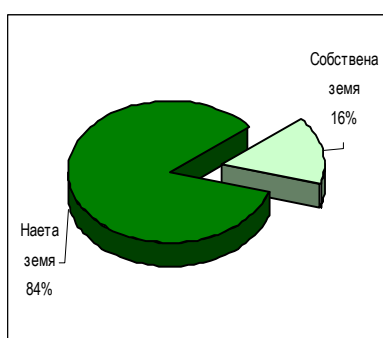

84% от ИЗП на района се стопанисва под наем при 79% общо за страната

Делът на наетата земя (наем, аренда и др. форми на наемане) при кооперациите и търговските дружества в района е 95% от тяхната ИЗП, 79% при сдруженията и 57% при физическите лица.

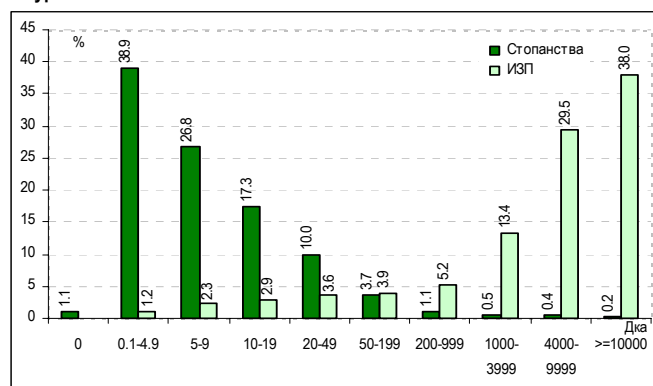
Начин на стопанисване на ИЗП в Североизточен район

Фигура 6

Разпределение на стопанствата в Североизточен район според размера на тяхната ИЗП

Фигура 3

Зърнените и маслодайните култури заемат 87% от ИЗП на района и този дял е по-висок от този на страната (80%)

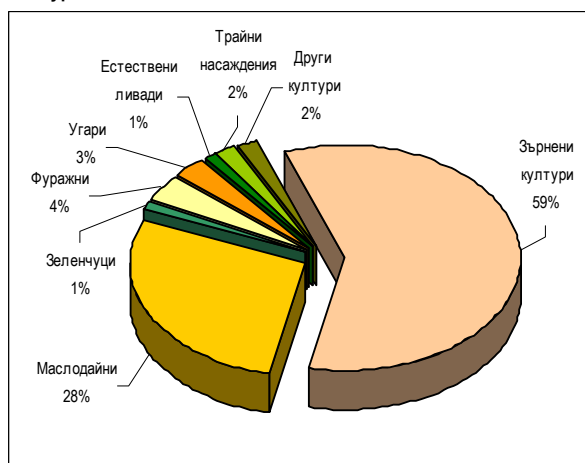
В Североизточен район се отглеждат предимно основни земеделски култури, като преобладават площите с пшеница. Те заемат 48% от общата площ на зърнените култури в района, следвани от царевичата (37%) и ечемика (11%). При маслодайните култури преобладават площите със слънчоглед, като $\frac{1}{4}$ от производителите на слънчоглед в България са в този район и отглеждат 39% от общата му площ в страната.

Средната площ на царевичата за зърно (26 дка) е два пъти по-голяма от тази за страната (13 дка) като в района се отглежда 59% от царевичата на България. 43% от изкуствените ливади с бобови и 32% от ливадите с житни треви са в Североизточен район.

Районът е най-големият производител на кайсии (83% от кайсиите в страната) и малини (32%), като само в област Силистра са 64% от площите с кайсии на България. Лозя отглеждат 42% от стопанствата в района, като в област Варна са 34% от лозята на района, а 23% са в област Шумен.

Разпределение на ИЗП в Североизточен район по основни групи култури

Фигура 5

Площите, дадени за доотглеждане като "лично ползване" в Североизточен район, са 407 580 дка

Почти всички земеделски кооперации и арендатори в страната ежегодно предоставят на трети лица площи с култури за доотглеждане и реколтиране на цялата получена продукция от тях. В различните райони на страната това явление се нарича по различен начин – "лично ползване", "производствена услуга" и др.

41% от общата площ на личното ползване в страната са в Североизточен район. Като цяло площите за "лично ползване" са най-големи в северните райони на страната и са заети предимно със зърнени култури (66% от "личното ползване" в Североизточен район), изкуствени ливади и слънчоглед. 19% от "личното ползване" в района са изораните и подготвени за сеитба площи.

93% от стопанствата в Североизточен район отглеждат животни, като този показател средно за страната е 90%

Делът на отглежданите свине и овце в Североизточен район е най-голям

Свиневъдството, овцевъдството и птицевъдството са важна част от животновъдството както в района, така и на национално ниво: в Североизточен район се отглеждат по 26% от свинете, овцете и птиците в страната, 22% от говедата и 20% от козите. Съществуват стопанства с голям брой животни в стадата, като част от тях нямат изобщо ИЗП.

Овце-майки се отглеждат в 51% от стопанствата в района, като 3% от тях имат стада с по над 20 овце-майки. По-голямата част от стопанствата с овце-майки са едва с по няколко животни: 59% от животните от тази категория в района са в стада с между 1 и 9 животни в тях. Средният брой на овцете-майки и козите-майки в района е като средния за страната: 5,7 овце-майки и 2,6 кози-майки.

Свиневъдните стопанства в района са най-едри в страната. Средният брой на свинете е 7,9 броя на стопанство, докато за страната той е 4,6. 43% от свинете са в стопанства с по над 1 000 броя (за сравнение, общо за страната 36% от свинете са в стопанства с по над 1000 броя). Като цяло, и при свиневъдството се открояват дребните стопанства – 92% от стопанствата, отглеждащи свине, имат до 10 броя.

В 83% от стопанствата в района се отглеждат птици, като в 100 стопанства (0,1% от стопанствата с птици в района) с по над 1000 птици се отглеждат 55% от птиците в района. В сравнение с другите 5 района делът на пуйките и гъските в Североизточен район е най-голям – в него се отглеждат 29% от пуйките и 48% от гъските в страната.

34% от стопанствата отглеждат говеда, като средният брой на животните в стопанствата с говеда е 3,6. В стопанствата на физическите лица са 90% от говедата, а в 62 стопанства с по над 50 млечни крави в стадото се отглеждат 7% от млечните крави в района. За сравнение, делът на млечните крави, които са в стопанства с по над 50 глави е също 7% общо за страната.

НАКРАТКО...

- В Североизточен район се намират стопанствата с най-голям среден икономически размер 2,4 ик. ед. (с около 50% повече от средния размер за страната). 62% от стопанствата са смесени, а 14% са специализирани в отглеждането на преживни животни.
- 195 стопанства в Североизточен район отглеждат 847 бивола, като общият брой на биволите в страната е 8 731.
- 49% от стопаните имат еднокопитни, като почти във всяко второ от тези стопанства се отглежда магаре.
- 8 398 пчелари отглеждат 121 748 пчелни семейства.
- 32% от 12 626 трактора, използвани в района през стопанската 2002/2003 година, са с мощност над 60 KW.

20% от управителите на стопанствата са под 45 години, а 46% са пенсионери

Средната възраст на управителите на стопанствата в Североизточен район е най-ниската в страната – 57 години. 59% от тях са над 55 години, като този дял общо за страната е 66%.

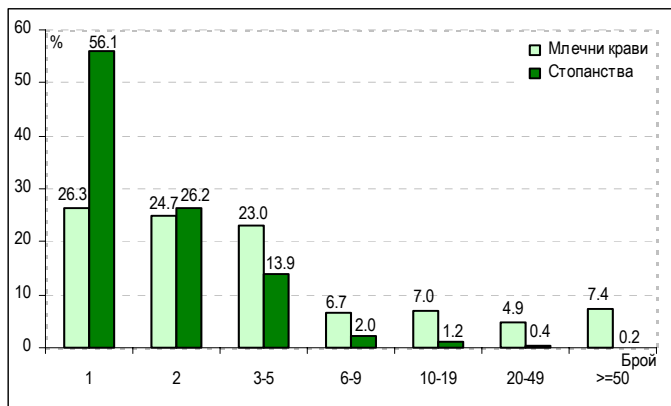
Всеки седми стопанин е жена, като жените започват да изпълняват тази "длъжност" на по-висока възраст, в сравнение с мъжете и 70% от тях са над 55 години.

От 243 097 човека семейна работна ръка, работещи в стопанствата от района, 48% са стопаните, 35% са съпрузи на стопанина и 12% деца на стопаните.

Средният брой на семейните работници в стопанство (2,0) е малко над средния за страната (1,9).

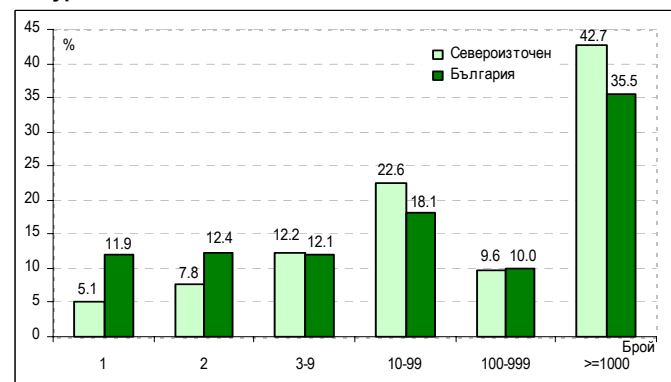
Разпределение на млечните крави в Североизточен район според броя на животните в стопанство

Фигура 7

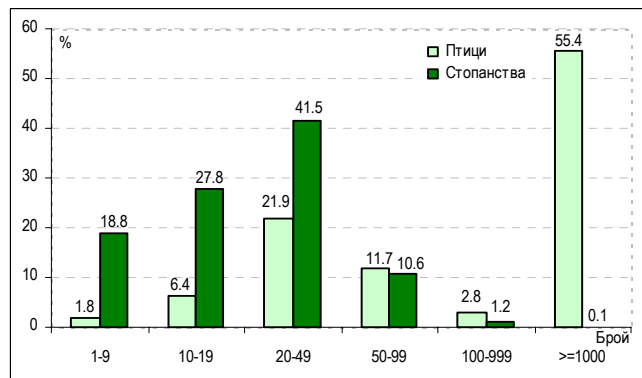
Разпределение на свинете според броя на отглежданите животни в стопанство в Североизточен район и общо за страната

Фигура 8

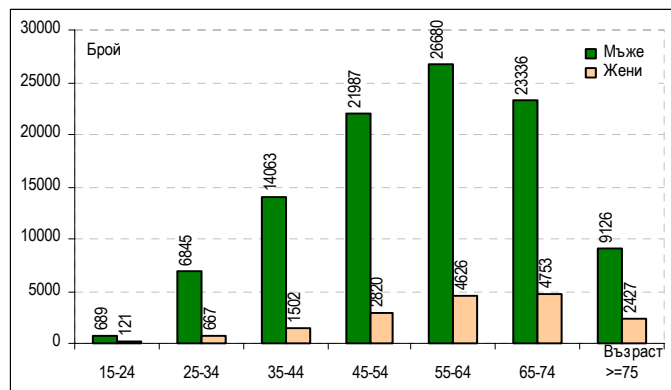
Разпределение на птиците в Североизточен район според броя на животните в стопанство

Фигура 9

Разпределение на управителите на стопанствата в Североизточен район по пол и възраст

Фигура 10

ПРЕБРОЯВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА`2003 В ЦИФРИ

ПРЕБРОЯВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА`2003: МЕТОДОЛОГИЯ

Преброяването на земеделските стопанства се проведе от 1-ви юли до 30-ти ноември 2003 г., съгласно Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2003 година. Събирането на информацията се осъществи чрез анкети, които посетиха стопанствата, отговарящи на критериите за земеделско стопанство и интервюираха техните стопани и управители. Тези посещения бяха предшествани от подготвителната фаза на преброяването, по време на която от месец март до месец май 2003 г. с помощта на представители на местното население в кметствата се уточняваха списъците на стопанствата за анкетиране. Около 4 000 анкети и около 400 контролни бяха специално обучени как да попълват данните на стопанствата в статистическия въпросник на преброяването; въвеждането на данните от попълнените въпросници бе последвано от проверки и контроли за съответствие, които имаха за цел да осигурят високо качество на събраната информация.

Всички лица, участвали в събирането и обработката на данните, са длъжни да спазват статистическата тайна и индивидуалните данни на стопанствата не могат да се използват за други цели освен статистически (чл. 36 от Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2003 година).

Таблица 1 82 дка средна ИЗП на стопанство в Североизточен район при 44 дка средна ИЗП за страната

Стопанства	Североизточен район		Общо за страната	
	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)
Общо стопанства с ИЗП	118335	9756202	654 808	29 044 796
Стопанства с ИЗП от 0,1 до 5,0 дка	48878	125747	343 861	823 369
Физически лица с ИЗП	116 396	2 421 720	648 274	8 796 778
Юридически лица и ЕТ с ИЗП	1939	7 334 482	6 534	20 248 018

Таблица 2 58 % от ИЗП в района е заета от зърнено-житни култури

Култури	Североизточен район		Общо за страната	
	Брой стопанства	Площ (дка)	Брой стопанства	Площ (дка)
Пшеница	20 528	2 773 497	105 481	8 843 521
Царевица за зърно	81 318	2 130 908	275 241	3 628 769
Слънчоглед	7 421	2 581 722	29 458	6 556 760
Обработваема земя	104 845	9 456 158	533 251	26 749 065

Таблица 3 93% от стопанствата в Североизточен район отглеждат животни

Животни	Североизточен район		Общо за страната	
	Брой стопанства	Брой животни	Брой стопанства	Брой животни
Говеда	40 560	146 751	211 968	682 985
Биволи	195	847	2 379	8 731
Еднокопитни	58 955	61 135	254 196	269 972
Овце-майки и дзвискни за разплод	60 458	346 631	232 896	1 365 845
Кози-майки и козики за разплод над 1г.	50 437	129 122	263 178	683 636
Свине	42 485	334 255	278 844	1 278 933
Птици	98 901	5 714 342	494 298	21 796 380

Таблица 4 Едва в 1,5% от стопанствата в района работят постоянно заети несемейни работници

Работна ръка	Североизточен район		Общо за страната	
	Брой стопанства	Брой лица	Брой стопанства	Брой лица
Семейна работна ръка	118 629	243 097	661 733	1 288 614
Несемейна работна ръка	1 807	17 140	6 516	59 494

Таблица 5 Трактори и комбайни, използвани в стопанствата през стопанската 2002/2003 година

Вид на селскостопанските машини	Североизточен район		Общо за страната	
	Брой стопанства	Брой машини	Брой стопанства	Брой машини
Трактори	7 203	12 626	36 643	54 446
Зърнокомбайни	1 363	2 139	4 707	6 916

ИЗПОЛЗВАНИ ДЕФИНИЦИИ

Земеделско стопанство е самостоятелна икономическа единица, която произвежда селскостопански продукти, има независимо управление и отговаря на поне един от следните критерии:

- стопанисва 5 дка ИЗП или 3 дка обработваема земя;
- отглежда 2 дка естествени ливади или 1 дка специализирани култури (зеленчуци, ягоди, овощни насаждения, лозя, разсадници, тютюн, хмел, семена и посадъчен материал, цветя, етерично-маслени и лекарствени култури и др.);
- отглежда 1 крава или 1 биволица, или 1 репродуктивно мъжко животно (бик, жребец, нерез), или 1 свиня майка, или 5 овце майки, или 2 кози майки, или 50 кокошки носачки, или 100 пилета за утаяване, или 10 зайкини, или 10 пчелни семейства, или 1 000 пълнолетни или други специални видове животни (буби, щрауси, ангорски кози, ангорски зайци).

Използвана земеделска площ (ИЗП) е площта, използвана от стопанството, независимо от нейната собственост – под наем, аренда или други форми. В ИЗП се включват обработваемата земя (вкл. площите с угари, оранжерийни цветя и зеленчуци, ягоди, хмел, изкуствени ливади, лавандула и маслодайна роза), трайните насаждения, семейните градини и пасищата, които се използват само от наблюдаваното стопанство. **В обхванатата от преброяването ИЗП не са включени:** угарите, които не се обработват повече от една година, високопланинските пасища, мерите, площите на "личното ползване" в дребните селскостопански единици, други постоянно затревани площи, използвани колективно от много на брой стопанства и за които няма сключени индивидуални договори за ползване, площите в дребните селскостопански единици, които не отговарят на дефиницията за земеделско стопанство от Закона.

Семейната градина е площ, върху която се отглеждат много на брой и различни по вид култури (зеленчуци и овощни видове), като площта на всеки отделен вид е много малка и не може да се отнесе в кода на съответната култура.

Период на наблюдение е стопанската 2002/2003 година : от 1-ви октомври 2002 г. до 30-ти септември 2003 г. Броят на животните се отчита към деня на провеждане на анкетата.

Редакционно публикуването е приключено на 30.06.2005 г.

Отговорник на публикацията : Нели Георгиева

Редакция: МЗГ, Дирекция "Агостатистика", в сътрудничество с Ландсис

Композиция и печат : МЗГ, Дирекция "Агостатистика"

За повече информация : МЗГ, Дирекция "Агостатистика"

Тел./факс: 980 82 94 ; E-mail : agrostat@mzgar.government.bg